

Biserica și Școala

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr.: pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiunea a
TIPOGRAFIA DIECESANA în ARAD.

Aviz.

Încă de acum atragem atențiunea P. T. domni, comune bisericești și episcopii școlare, asupra faptului, că foaia „Biserica și Școala“ pe anul 1906, numai aceloră se va trimite, cari au achitat atât abonamentul restant cât și cel curent și anume cel mult până în 30 Decembrie n. a. c.

Administrațiunea foaiei
„Biserica și Școala“
Arad, Strada Révay Nr. 10.

Pentru îndepărtați.

Biserica română unită de curând a trimis pe un distins preot al său la America, spre a fi părinte sufletesc al emigraților de religiunea gr.-catolică, din țara îndepărtată, de peste mări.

Bun lucru se face, când mângăetor se trimite și păstor sufletelor îndepărtate dela căminul strămoșesc, ca vecinic să le încălzească sufletul pentru dragostea de neam și alipirea de patrie.

Și ceea-ce a făcut biserica soră, oare nu ar fi cu cale să o facem și noi?

Biserica unită română puțini reprezentanți, puțini credincioși va avea în continentul îndepărtat, căci mic este numărul credincioșilor acelei biserici peste tot, mic și așezat în ținuturi mai puțin bântuite de plaga emigrării; sunt așezați mai mult în părțile ardelene, de unde e mai apropiată emigrarea spre România, unde elementul românesc nu se perde. Va avea deci, misionarul român unit, mai mult îngrijirea sufletelor nevoieșilor ruteni gr.-catolici, cari, împreună cu frații lor slovaci formează o mare masă de nenorociți, cari și-au părăsit căminul pustiu și au luat lumea în cap.

Serviciul lui va fi deci, mai mult internațional, — mai mult de propagandă.

Un mare contingent de emigranți români însă a dat — din nenorocire — Banatul și părțile ungurene. Sunt mulți de-ai noștri, foarte mulți, cari îngroziți de nevoile vieții de acasă, au luat drumul exilului de bunăvoie, căutând norocul și umblând după înstărire materială.

Nu odată am avut fericirea, și ne-am bucurat, văzând că frații noștri de peste Atlantic se organizează în societăți românești, scot chiar și un ziar și scriu corespondențe pela ziarele noastre, la ziarele românești din patria noastră, aducând cunoștință celor de »acasă«, că munca sporește avutul și românul tot român rămâne și duce dorul patriei. Dar câți, Doamne, pier!...

Și cât de frumoasă și mare misiune ar avea de împlinit în America, între coloniile românești, un luminat și cucernic preot, trimis acolo, dela noi!

Massa mare, a emigraților români în America, sunt credincioși de ai noștri, din țara noastră.

Expuși liberei concurențe din toate părțile și în toate privințele, expuși tuturor tentațiunilor, în mijlocul feluritelor propagande, vor simți trebuința unui echilibru sufletesc, pe care numai credința tradițională o poate da, pe care numai apostolia o poate întări și susține.

Legăturile de neam, de patrie comună și de credință, sunt cele mai puternice elemente de încheiere ale oamenilor; și cu atât mai vârtos ale celor îndepărtați dela cămin, prin vântul sortii.

De aceea, în considerarea situații emigraților noștri în America, se ridică dela sine întrebarea:

Nu ar fi oare consult, ca și biserica noastră ortodoxă română din Ungaria să se gândească la trimiterea unui harnic misionar în America? Nu cucerire de suflete, ci păstrarea credincioșilor să ne fie scopul și lozinca.

Latinitatea limbei române

de

Iosif I. Goldiș,

fost profesor gimnazial și Episcop gr.-or. român al Aradului, traducere liberă de: Alexandru Munteanu al lui Vasilie preot gr.-or. român.

(Urmare)

Trecând peste adjectiv, pronume și celelalte părți ale vorbirei, cari sunt asemeni; ba în parte, identice chiar părților corespunzătoare din limba latină, sau ale celorlalte limbi surori, *conjugarea verbelor* în l. română, deasemeni arată, că față cu toate cele neolatine ea a păstrat *mai curat* caracterul antic-latin. Pentru că, pe câtă vreme în fiecare din l. neo-latine ale apusului — european, în cea din Graubünden, — neexceptând nici chiar dialectul din Sicilia și Istria, — foarte aproape l. române — formele conjugării verbelor, precum se știe, se reduc la trei: pe — atunci în ciuda izolării sale între limbi heterogene, — *limba română a păstrat, în tot cuprinsul lor cele patru conjugări latine, și le deosebește întocmai după caracterul latin.*

Diez abordând¹⁾ chestia raportului conjugării l. neolatine, față cu latina, dovedește cu exemple, că pe când l. italiană, spaniolă, portugaleză, provençală și franceză lapădă consonanta *m* dintre celelalte și adică *m, s, t, n*, ce obvim la conjugare; pe atunci l. romană o conservă întocmai ca și cea latină așa: în latină: *cantabam*, în portugaleză: *cantava*, în italianește: *cantava*, în provençală: *chantava*, în spaniolă: *cantaba*, în franceză: *chantais*, în română: *cântam*.

În l. italiană, spaniolă și franceză, timpul viitor se formează din infinitivul verbului principal, cu verbul auxiliar *habeo* aplicat la urmă; limba română însă întocmai cu cea latină, pur numai din verb cu auxiliarul *voiu* (volo), sau precum se usează la francezi, cu auxiliarul *vado* d. es.

în latină: *cantabo*; în spaniolă: *cantaré*;
în italiană: *canterò*; în franceză: *je chanterai*;

în română: *cânta-voiu*.

Cu foarte puține excepții, verbele cari în limba română aparțin conjugării l. II, în românește de asemenea aparțin aceluiași conjugări, d. es.:

I. dare, cântare, arare, ascultare.

II. tăcere, ședere, vedere, ținere.

III. facero, zicere, ducere, plângere.

IV. auzire, dormire, venire, perire.

Ce este apoi și mai caracteristic: întocmai ca în l. latină, imperativul lui *facio, dico, duco*, adică *fac, dic, duc*, — românește este: *fă, zi, du* și nu ca spre es. *prinde, plânge, trimite* și celelalte verbe aparținătoare conj. III-a.

E de observat apoi, că verbele împrumutate din alte limbi, se țin toate de conj. IV-a.

Dar, nu numai singuraticile vorbe și variantele aceluia, ci întregi propoziții și părți de vorbire sprinjinesc teza, că l. română prin preponderanța latinității ei se scoate în relief mai mult, în raport cu celelalte ale ei surori. Aceasta o dovedește însuși distinsul slavist Kopitar, comparând întâiu dialectul nostru cis- apoi cel trans-danubian, asupra istoriei fiului risipitor.

Tot el se mai provoacă apoi la câteva doine, culese de Murgu din gura poporului, cari sunt evi-

dente mărturii, că poporul țaran, cu deosebire în părțile mai îndepărtate rămâne foarte multă vreme credincios limbei, și în genere tuturor obiceiurilor sale strămoșești, ba chiar și atunci, când populațiunea dela orașe și câmpii de mult s'a înstreinat de dânsul. Iar pe această cale presintă un punct de orientare sigur, pentru dobândirea cunoștințelor exacte asupra trecutului, sau cum se exprimă relativ la români *Iosif Benkő* în Transilvania, olim *Dacia mediterranea* an 1778 l. l. c. VI §. 157, unde zice: *Integer de moribus, consuetudinibus et ritibus Valachorum, liber adornatus esset, quo eorum romanitas doceretur etc. etc.*

Curățenia limbei populare astfel păstrate e evidentă și din următoarele versuri traduse de Murgu ad literam în l. latină.

I.

Românește:

De pe munte în vale vin,
În vale vin la râul lin,
Ca cu apa lui prechiară
Limpede și bunișoară
Setea lungă să mi-o stâng
Care n'o puteam s'o frâng.
Vadul nu era în cale,
Ci în laturi, mai în vale,
Setea mână, urge foarte
Peptu-mi stringe pân' la moarte. etc.

Latinește:

De monte in vallem venio,
In vallem venio, ad rivum lenem,
Ut ipsius aqua praeclara
Limpida et satis bona
Sitim longam extinguam,
Qualem non poteram frangere,
Vadum non erat in calle,
Sed adlatus, magis in valle;
Sitis monet, urget fortiter,
Pectus mihi stringit usque ad mortem etc.

Românește:

Băla în larga vale umbla
Iarba verde lin călca;
Cânta și cântând plângea,
Cât toți munții resuna
Ea în genunchi se punea,
Ochi în sus îndrepta;
Eacă, așa vorbe făcea:
Doamne, doamne, bune doamne! etc.

Latinește:

Puella in larga vale ambulabat,
Herbam viridem leniter calcabat;
Cantabat, et cantando plangebatur
Ut omnes montes resonarent,
Illa in genua se ponebat,
Oculos sursum dirigebat;
Ecce, sic verba faciebat:
Domine, domine, bone domine! etc.

Românește:

Nucu, fagu, frasinu,
Mult se ceartă între sine,

¹⁾ II. ord. p. 124—125.

Nuce, zice frasinu,
Cine vine nuci culege
Culegând și ramuri frânge etc.

Latinește:

Nucus, fagus, fraxinus
Multum certant inter se.
Nuce, dicit fraxinus
Quisquis veint, nuces legit
Colligendo ramos fraugit.

Acestea sprijinesc în chip minunat cuvintele lui Bonfinius:

Coloniae legionesque Romanae inter barbaros obrutae, Romanam tandem linguam redolere videntur, et ne omnino eam deserant ita reluctantur, *ut non tantum pro vitae, quantum pro linguae incolumitate certasse videantur* (Decade II, L5.)

Știm, că dela vremea colonizărilor încoaci, românii dela Dunărea-de-jos n'au mai convenit cu coloniile din Istria și Elveția. (Ladine). Cu toate acestea limba acestor popoară, după două mii de ani, aproape în mod izbitor se aseamănă limbii române. Și în ciuda colosalei influențe slave, poporul istrian și azi vorbește o limbă, care nu-i nici italiană nici slavonă! ear limba din Graubunden (Ladină) nu-i nici italiană și nici franceză.

Conjugare.

În limba Latină.

Am
ari
are
aremo
areti
aru

am avut
ras fost avē

Română.

Am
ai
are
avem
aveți
au.

am avut
aș fi avut

(Va urma).

Să grijim de educațiune!

Între împrejurările grele ale vieții de azi ni se arată atât de pronunțată ideea, că educațiunea, ca cea mai însemnată pentru viața socială a omului, trebuie să o așezăm în totdeauna înainte de a începe învățământul sistematic. Ce folos am avea, dacă în știință am înainta, dar în moravuri am ajunge din ce în ce tot mai în jos?

Ușor e a zice: Educăm pentru viață! Mulți poate că vor crede, că datorința lor sfântă față de copii prin aceasta au și împlinit-o, dar numai mai târziu, când în viață dăm și de una și de alta, vedem că tot ceea ce am presupus despre educațiunea noastră de bun, e numai superficial și fără bază. Nu a fost aceasta educațiune adevărată. Pentru că a da o educațiune bună poate numai acela, care cunoaște cu deamănuntul această viață. Celce voiește a educa entru viață, a oțeli spiritul unui tânăr pentru

toate cazurile ce ar întâmpină acela, să cunoască el însuși viața temeinic, să sufere el însuși în tâi, să esperience; pentru că celuice îi lipsesc aceste, se nutrește numai cu teoreme, pe cari nici dânsul nu le cunoaște. Chiar aceasta împrejurare conduce pe mulți pe calea rătăcirii, unde apoi dau când în dreapta, când în stânga. A educa însă nu se poate fără a cunoaște corpul și spiritul omenesc. Trebuie deci să studiem individualitatea elevului, mai departe trebuie să fim în curat și cu aceea, ce poate și ce nu poate suporta, pentru că sunt în viață îngrejurări de aceea, pe cari spiritul lui nu le poate suporta de loc, sau numai foarte greu. Trebuie să punem mare pond și pe aceea, că pentru cari cazuri să-l oțelim și pentru cari să-l slăbim.

De multeori se întâmplă, că presupunând despre cineva, că e educat bine, multe împrejurări vitrege îl frâng, din care cauză apoi se strică echilibrul dintre corp și spirit. Chiar pentru aceasta, așa educațiune să dăm elevului nostru, ca în contra tuturor acestora să fie și să se considere pe sine de om.

A educa însă pentru cazurile vieții pentru aceea trebuie, pentru că nici când nu putem ști sigur, ce așteaptă pe crescutul nostru în viață. Se poate chiar întâmplă, că în el e deja, în urma moștenirii încuibat germenul pierzării, care apoi cu înțelul îi nimicește viața.

Știind deci toate acestea, cu atât mai vărtos trebuie să ne îngrijim de educațiunea omenescă.

Educațiunea este știința aceea, care nu se poate precis determina. Chiar pentru aceasta trebuie educatorul să grijească în tot momentul, căci una singură eroare, poate să fie cu influență asupra întregii educațiuni. Să cunoaștem bine direcțiunea în care avem să creștem.

Dacă ne convingem, că adevărul pas de pas contrazice ideile noastre făcute despre viață, e semnul, că educațiunea noastră deja e eronată. Mult avem să suferim în cazul acesta. Toată voia de lucru se sfârșește, puterea de viață sub lanțurile înșelăciunii degenerază cu totul. Grea e calea acestei vieți! Multe întâmpinăm întrânsa, acuși înotăm în fericire, acuși avem să suferim puternice zguduirii sufletești și adeseaori ne simțim nefericiți.

Luând deci aceasta în conziderare, trebuie să ne oțelim pentru toate cazurile, între ori și ce împrejurări să nu ne pierdem capul, să nu disperăm.

Multe proverbe frumoase sunt, cari în viață nu le vedem realizate. De multe ori vedem cum răul triumfează asupra binelui, cum ajung aceia la poziții înalte, cari nu sunt demni pentru dânsese, cum cei fără nici o educațiune, goi la cap, ocupă locuri fruntașe, cum mișelul se ferește

În această viață și cel bun, cel învățat, trebuie să cadă martir pe drumul acestei vieți.

Adevărul pierde în negură și minciuna își arată fața sa către lume. Și oare pentru ce? Pentru aceea, pentru că minciuna fiind îmbrăcată în haine fine e mai plăcută lumii de azi, decât adevărul îmbrăcat în haine modeste.

Știind toate acestea nu avem să ne întristăm ci să purtăm povarele ce le avem, căci tot ce e mareț nu pierde ci trăește în veci.

Cu toate aceste diferitele cazuri ale vieții murdare să nu le punem înaintea elevilor în colori neplăcute sau întunecate, ca prin aceasta să le frângem iluziunile lor nevinovate, ci să-i facem capabili de-a cunoaște erorile. Să plantăm întrânsii speranță tare și credință în vecinicul adevăr, frumos și bine. Să nu le falsificăm însă lumea, ci să le vorbim despre persoane cari trăiesc, despre întâmplări, iar tipurile noastre să nu le îmbrăcăm cu haine nechibzuite de dânșii.

Mai departe, să dezvoltăm în ei simpatia de oameni, împlinirea datorințelor să o aibă totdeauna înaintea ochilor lor, să-i facem să urască tot ce este urât și să se însuflețescă pentru tot ce este mareț; nu foarte mult să știe, dar să aibă știință adevărată.

Aceste sunt acele condițiuni principale, pe cari în decursul creșterii noastre nici când nu e iertat a le pierde din vedere, dacă voim să educăm pentru adevărata viață.

Precum medicina ajută contra boalelor, așa și educațiunea bună, face pe copil să trăiască demn viața omenească.

Idealismul și sentimentele pretind ca corpul și sufletul să se crească în cea mai deplină armonie, dar mai ales să educăm bine. Educatorul nici când să nu se miște într'un teren nedeterminat, pentru că împreună cu ideile cele bune umblă și cele rele, cari în caz de lipsă culturii, ne arată altcum lumea decum este; totdeauna se silesc oameni pentru lucruri slabe, dar altcum plăcute. A abate mintea elevului dela toate aceste, e un lucru foarte greu și nu se poate aduce la adevăr îndată, fără numai cu încetul. Să-l convingem că adevărul și cunoașterea lui, dar mai ales ocuparea cu interes de adevăr, e unica fericire pentru dânșul.

Un factor foarte principal pentru a ajunge la oare-care rezultate este și exemplul bun al educatorului, pe care elevul îl imitează în toată lucrarea sa.

A face experiment cu educațiunea nu e ertat, căci ori și care experiment poate să nefericească o viață. De educători conștiențioși avem lipsă, cari știu chemarea lor sfântă, dar mai ales de aceia, cari sunt pătrunși de acel sentiment, că pentru a cunoaște adevărat această viață avem să educăm.

În așa mod să educăm, așa să ne nizuim, ca din copilașii noștri, între împrejurările grele ale vieții de azi, să devină oameni crescuți pentru viață.

Ioan Ardelean,
Învățător.

Motivele și subiectul vieții morale.

Morală numim viața prin care omul cultivă armonia între sine și Dzeu, între sine și ceilalți oameni, precum și între celelalte fapte din lume. Fiind moralitatea realizarea deplină a binelui prin o decizie liberă, s'ar părea, că în viața morală s'ar lua în conșiderare numai voința; de oarece însă voința este rațională, respective este expresiunea unei stări conștuite și a dragostei față de subiectul aceleia, în moralitate se prezintă întreaga viață și ființa spiritului nostru pe lângă voință și în conștiință și sentiment.

Conștiința morală dar, constă din credința în bine, sentimentul de plecare spre bine, sau dragostea către bine și neplăcerea sau ura către ceea ce e rău și voința sau nizuința spre realizarea binelui.

Rezultatul unei fapte totdeauna trebuie să ni-l infățișeze mintea noastră; acel rezultat produce în noi un sentiment și dacă acel sentiment convine cu natura noastră, cu scopul nostru, atunci se formează în noi voința pentru desăvârșirea fetei. Este evident așadar, că voința noastră, ca motiv de moralitate, nu poate exista singură, se vede, că ea e bazată pe un sentiment, iar acesta pe conștiință.

Să vedem acum, când va fi conștiința noastră morală?

Morală va fi ea, când e rațională, respective, când noi în faptele noastre nu privim lucrurile izolate, singure, ci luăm în conșiderare totdeauna originea lor Dumnezeuască, când luăm în conșiderare ordinea și scopul ce-l au pe pământ și astfel în fiecare moment le privim nu ca niște existențe separate, ci ca un întreg. Morală va fi conștiința noastră prin aceea, că va lua caracter religios, ceea ce se efectuește prin adevărata credință. Credința pătrunde mintea și rațiunea noastră, ea produce în noi încredere în existența noastră, încrederea, că noi putem afla adevărul, încrederea că în univers domnește o adevărată ordine divină, căreia trebuie să ne acomodăm și noi viața, existența și activitatea noastră. Lipsiți de această încredere, ar trebui să ne temem de es. că în fiecare picătură de apă și în fiecare bucată de pâine există otravă omoritoare.

Sentimentul nostru de asemenea va fi moral numai intru cât va fi supus necondiționat credinței adevărate, respective atunci, când ne vom deprinde a simți plăcere în tot ce e plăcut lui Dzeu. Și în fine voința noastră va fi morală, dacă va purcede iarăși din credință și din dragostea noastră către Dzeu, când tinde la tot ce e plăcut lui Dzeu și atunci despre voința noastră zice că e morală bună, la dincontră e rea.

Să vedem acum, cine e subiectul vieții morale?

Atât religiunea ca atare, cât și moralitatea pune pe om în legătură cu Dzeu; în religiune omul e pasiv, primește principiile de credință, până când în moralitate arată faptele credința sa, precum și legătura în care trăiește cu Dumnezeu. Că ce legătură strânsă există între religiozitate și morală, este evident; căci știut e, că morală unui popor se înalță sau decade, cu înălțarea sau decăderea gradului de religiozitate al lui. Cel ce disprețuește religiunea e totodată și un immoral și cel immoral e asemenea și nereligios, iar immoralitatea nici că poate fi altceva de cât disprețuirea lui Dumnezeu.

Fiind moralitatea o viață, o activitate, o mișcare liberă și cu rațiune, trebuie să aibă un subiect, dela care să începe activitatea, mișcarea și care subiect moral nu este numai un singur individ lăsat de sine, ci el este chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ca motivul primitiv și idealul întregii moralități. Acest subiect de moralitate este omul și anume ca individualitate și corporațiune.

Că omul, ca individualitate întru cât este subiect al vieții morale, putem observa din următoarele: Omul zidit după chipul și asemănarea lui D-zeu, constă din corp și suflet. Privind omul ca spirit, el își dezvoltă activitatea sa în diferite direcțiuni; astfel cu spiritul său și ajutat de revelațiunea divină, e în stare a-și câștiga cunoștința despre sine, despre tot ce există în lume, despre Dumnezeu, despre viață și scopul vieții sale, precum și despre mijloacele, cu ajutorul cărora își poate realiza scopul. Astfel e în stare el a-și face în tot momentul o judecată dreaptă despre faptele sale, căci are spirit rațional. Omul și nu altă ființă e înzestrat cu conștiință, care însă trebuie să fie și e și bazată pe adevărată credință și astfel și faptele le face din credință. Conștiința lui e acea facultate, care arată rezultatul faptei, precum și aceea, că fapta respectivă corespunde sau nu legii Dumnezeiești. Dar pe om pe lângă conștiință îl mai caracterizează și voința liberă, în urma căreia neîndemnat de nimenea, ne împins de vre-o putere străină, el se decide la săvârșirea sau întrelăsarea vre-unei fapte, prin propria lui voință. La conștiință și voință liberă se mai adaugă, că omul e și spirit nemuritor.

Credința despre nemurirea sufletului este o cerință necondiționată pentru o viață adevărată morală, pentru că chemarea morală constă în realizarea continuă a chipului lui Dumnezeu. Omul fără credință în nemurirea sufletului nu se poate nizuși după realizarea unei idei morale, ci el lucrează numai după cum e condus de necesitatea momentană.

Necesitatea pretinde așadar dela subiectul ei, ca să aibă conștiință bazată pe credință, să aibă voință liberă, spirit nemuritor, și cine poate oare întruni aceste condițiuni, dacă nu omul, căci numai el e înzestrat cu conștiință, cu voință, și numai el are rați-

une, numai el are spirit nemuritor, căci Dumnezeu din nemărginita sa bunătate l-a înzestrat cu toate aceste, prin urmare pe el l-a și făcut, ca să fie subiect de moralitate.

Petru Marșeu,
stud. teol.

Răspuns la nește „Reflexiuni“.

În numărul 44 dela 30 Oct. (12 Nov.) a. c. al acestui ziar, s'au publicat nește reflexiuni la „Etica Creștinească“ scrisă și publicată de mine. Reflexiunile poartă subscrierea dlui teolog P. Marșeu.

N'aș avea poftă să polemizez, dar un motiv mă îndeamnă a răspunde reflexiunilor acceptate de dl Marșeu. Este patima și subiectivitatea autorului lor.

Dar să vedem cum reflexionează: Cetește opul întreg. Începe cu prefața și „crede că va afla ceva nou“, dar se înșeală, pentru că nu știe nici atâta, că materia moralei creștine este aceeași, fie aceea ori de cine ar fi prelucrată și nu știe că adevăruri morale nouă de jaba mai caută, căci câte există, toate sunt vechi și de mult revelate de Dzeu.

A intrat apoi dl Marșeu în conținutul opului și iar s'a înșelat, căci nimica nou n'a aflat. N'a aflat adecă izvoarele fără de cari D-sa nu putea face reflexiuni. Și le caută, le caută, dar nu unde zac ele, ci le caută și le și află într'un manuscris — cum zice d-sa întocmit de dl Dr. Trailescu protoprezviter, după un oare-care Samuil Andrievici (?), acărui manuscris iarăș a fost întocmit de un oare-care moralist rus, iar a acestui moralist rus după un oare-care german și așa mai departe, căci așa se perpetuă și așa se eredită știința dela unul la altul. Află adecă, că din manuscrisul atribuit dlui Dr. Trailescu (va să zică nu din vr'un op tipărit și editat al D-sale), am reproduș câte două, câte trei, câte zece și mai multe șire și cu totul până circa la 300 de șire, ceea-ce ar face cam 8 pagini din întreagă cartea mea tipărită pe 178 pagini. — Oribila furătură! Și iute cu sentința, că întreg opul dela început până la sfârșit e reproduș, e plagiat! — Din alt punct de vedere, autorul reflexiunilor n'are cuvânt.

Autorul reflexiunilor se încearcă apoi a „cerca“ cauza pentru care n'am arătat izvoarele adecă locurile ajunse până în manuscrisul dlui Dr. Trailescu, pe carele eu nu l'am, și la compunerea opului meu nici nu l'am consultat, nici nu l'am studiat. Dar poate voi fi având ca izvor, tocmai acel op, pe care l-a avut și dl Dr. Trailescu când și-a întocmit manuscrisul D-sale, care de altmintea needitat fiind nici nu figurează între produsele literaturii noastre. Și „cercarea“ dlui autor se caracterizează din destul prin mistificarea scopului lucrării, cu definiția unui păcat.

După ce crede apoi, că plagierea e dovedită pe deplin, trece cu mare aparat la dovedirea unei eresii și combate așa că Canonul de penitență, nu este un fel de satisfacție — cum zice eu, ci este o pedeapsă spirituală — cum zice Dsa. Dar pedeapsa pentru ce e? și împlinirea ei pentru ce este? Dacă pedeapsa e canon pentru păcat, împlinirea pedepsei ce poate fi altă decât o lucrare prin care celui vătămat prin păcătuire, i-se dă satisfacție. Va să zică suntem de acord și dl M. a cam sfeclit-o cu eresia mea.

Cu aceste i-se sfârșește toată erudițiunea de recinsent al unui op bine apreciat de bărbați mai chemați decât D-sa a se pronunța în astfel de materii. — În sfârșit cine a văzut om și lucrare omenească fără scăderi?

De altmintrelea s'o știe dl Marșeu, că nici de critica D-Sale și nici de a altuia n'am teamă. Isoarele de cari mă folosesc în lucrările mele — e studiul. Mai apriat nu le voiu arăta nici odată nici chiar de dragul reflexiunilor ca ale dlui Marșeu. Că știința nu se scoate din degete o știu și eu; dar să știe că precum râu fără izvor nu este, așa nici opuri fără izvoare nu se pot face. Când lucrez eu imi caut izvoarele; caute-le și d-sa când vrea să facă reflexiuni! Și mai pre sus de toate s'o știe că știința nu provine dela oameni și nu e proprietatea oamenilor. Provine dela Dzeu, iar oamenii o cultivă și o moștenesc unii dela alții din generație în generație. În acest înțeles, pe terenul învățăturilor de credință și de morală creștinească, izvoare omeneste eu nu recunosc. Autotul original al adevărilor morale e Dzeu și numai sistemul sau forma de propunere poate fi invenție omenească.

De aceea, reflexiuni ca ale dlui Marșeu, ori alții, pe mine nu mă vor putea supăra și în activitatea mea nu mă vor putea nici descuraja și nici împedeca nici odată. Iar cât privește plagierea, să știe Dl recensent că pe terenul învățăturilor de credință și de morală creștinească nu există și nu se poate face plagiere, căci aceste învățături nu sunt lucruri străine ce s'ar putea fura, ci sunt cuvântul lui Dumnezeu. De aceea zice și sfântul Augustin: „Qui furatur, aliena auferit, verbum autem Dei non est alienum“.

Pr. D. Voniga.

CRONICA.

Deputați mireni pentru Congresul național-bisericesc, au fost aleși în dieceza Aradului următorii: Cercul Arad: *Aurel Petroviciu*, adv. în Nadlac; Radna: *Dr. Ioan Suci*, adv. și deputat dietal în Arad; Giula: *Dr. Nicolae Oncu*, dir. de bancă în Arad; Chișineu: *Mihai Veliciu*, adv. Chișineu; Șiria: *Ioan Russu Șirianu*, publicist și deputat dietal în Arad; Ienopolea: *George Feier*, adv. Borosineu; Buteni: *Vasilie Goldiș*, secretar consistorial Arad; Hălmagiu: *Petru Truța*, adv. Arad; Birchiș: *Virgil Tomiciu*, proprietar în Țella; Chișeteu: *Dr. Iosif Gall*, membru în casa magnaților, Lușareț; Lipova: *Dr. Aurel Cioban*, adv. în Lipova; Vinga: *Emanuil Ungurean*, adv. Timișoara; Timișoara: *Pavel Rotariu*, adv. în Timișoara; B.-Comloș: *Dr. Nestor Opresan*, adv. în Sân-Nicolaul-Mare.

Cine a făcut planul de învățământ pentru școalele populare? Referitor la planul de învățământ pentru școalele populare, în articolul „Un început primejdios“ se zice, că acel plan „nu l-a făcut congresul, ci ancheta bărbaților de specialitate, la care din dieceza Aradului au luat parte profesorul de pedagogie *Dr. Petru Pipoș* și învățătorul practic *Iuliu Groșorean* din Galșa“.

Propozițiunea aceasta a dat naștere la o mică neînțelegere.

Este însă perfect adevărat, că planul de învățământ pentru școalele populare „nu l-a făcut congresul“, este adevărat și aceea că acel plan l-a făcut „ancheta bărbaților de specialitate“. Este în fine adevărat și aceea, că din dieceza Aradului în ancheta pentru facerea

planurilor de învățământ la școalele populare și pedagogii au fost exmiși dl profesor *Dr. Petru Pipoș* și dl învățător *Iuliu Groșorean*.

Trebue însă să constat, că ancheta de sub întrebare a avut 3 secțiuni: una pentru planul de învățământ al școalelor populare, alta pentru cel dela școalele pedagogiei și a treia pentru teologii.

Secțiunea pentru școalele populare s'a compus din: *Dr. Ioan Stroi*, fost învățător la școala de aplicație de pe lângă Seminarul arhidiecezan ca președinte, *Ioan Marcu*, învățător din dieceza Caransebeșului și *Iuliu Groșorean*, învățător din dieceza Aradului.

Secțiunea pentru institutele pedagogice s'a compus din: *Dr. R. Roșca*, directorul Seminarului arhidiecezan ca președinte, — *Patriciu Drăgălina*, directorul preparandiei din Caransebeș și *Dr. Petru Pipoș*, profesor de prep. în Arad.

Deci dl *Dr. Petru Pipoș*, a făcut — ce e drept — parte din „ancheta bărbaților de specialitate“, dar a fost împărțit în secțiunea pentru preparandii și astfel n'a avut nici o incurgere la facerea planului de învățământ pentru școalele populare, ci numai la acele pentru institutele pedagogice.

Se constată deci prin această impregiurare și mai bine faptul, că planul de învățământ pentru școalele populare l-au făcut exclusiv numai „învățători practici“.

Vasilie Goldiș.

† **Virgil Gosma.** Știrea tristă ce ne-a sosit despre trecerea la cele eterne a acestui tânăr, a lăsat adânci regrete în inimile tuturor.

Când vedem, că un tânăr este răpit din mijlocul nostru în etatea cea mai frumoasă, nu putem să nu nedeslănuim de ori ce preocupare dând astfel loc de judecare numai dragostei noastre creștine.

Perdem în el un tânăr cu frumoase calități, tânăr, în care se vedeau înradăcinate nisuițele de muncă cinstită pentru neamul său.

Dar precum este știut că bătrânul trebue să moară astfel putem spune, că tânărul poate să moară. Și iată s'a adevărit!

S'a născut în Homorog la 1882. Clasele inferioare le-a studiat în Beiuș, de acolo a trecut la Brașov unde și-a continuat studiile în comerciale. La Arad a mântuit teologia, iar anul trecut a fost ales preot în comuna Tornea. N'a fost scris să-și vadă roadele trudei sale. A fost lovit de o boală grea, care nu l-a părăsit până n'a ajuns învingătoare. În mormântarea i-sa făcut în 27 Noemvrie în Beiuș.

Tinerimea teologică din loc în semn de iubire a pus pe mormântul fără viață a lui o cunună modestă.

Dumnezeul îndurărilor să ocrotească sufletul dus dintre noi, cu toate darurile sale.

În veci amintirea lui.

Din partea întristatei familii am primit următorul necrolog: Cu inima frântă de durere vă facem cunoscut, că prea iubitul nostru fiu, frate, nepot *Virgil S. Cosma*, absolut de școalele comerciale și candidat de preot, după lungi și grele suferințe și-a dat nobilul său suflet în mâinile Părintelui ceresc azi la 8 ore seara în etate de 23 ani. Rămășițele pământești ale scumpului defunct s'a așezat spre odihnă eternă în 27 l. c. la orele 2 d m. după ritul bisericeii gr. or. rom. în cimiterul din loc. Beiuș, la 25 Noemvrie 1905 Să-i fie somnul lin! Văd. Maria Cosma n. Papp ca

mamă, Gavril Cosma și Georgiu Cosma ca frați. Vasiliu Papp și soția Antița Papp n. Dringău ca bunici. Dr. Gavril Cosma și soția Liva n. Goron cu familia Marta Pantea n. Cosma cu familia. Maria Waltner n. Cosma cu familia. Nicolau Papp, Veturia Papp, Cornel Papp, Aurel Papp, Georgina Papp, ca unchi și mătușe

Jubileul regei Carol al României. Regele Carol, cum se vestește din București, anul viitor își va serba jubileul de 40 ani de domnie. Regele Carol intenționează să-și serbeze jubileul astfel că face o fundațiune mare pe seama țăranilor români. Fundațiunea va purta numele acesta: Pentru țărani — regele Carol.

Biblioteca românească veche. Am vorbit mai deunăzi despre existența unei biblioteci românești în mănăstirea sf. Sava din Arabia, recte Palestina, descoperită de d. T. Buzadă. În mănăstirea asta se află și azi mai mulți călugări români, între cari și ieromonahul Juvenal Ionescu, originar din Ploești. În mănăstirea Sinaia de la poalele muntelui Horeb, în Arabia, au trăit și altădată călugări români. În biblioteca acestei mănăstiri se află multe cărți românești, precum și o hartă a Principatelor Române cu data 1777 și portretul în ulei al Voievodului Constantin Brâncoveanu, în mărime naturală, ear' printre cele 12 paraclise din interiorul mănăstirii se află paraclisul sf. Apostoli, zidit de spătarul Mihai Cantacuzino, boer și mare patriot fondatorul mănăstirii Sinaia din Prahova.

Bibliografie. Au apărut în editura tipografiei W. Krafft în Sibiiu următoarele calendare: „*Amicul Poporului*“, calendar ilustrat pe anul 1906, anul XLVI, înlocmit de I. Popovici, prețul 60 fil.

„*Posnașul*“, calendar umoristic ilustrat pe anul 1906, anul XI. Partea hazlie redactată de Haralamb Calâmăr. Prețul 50 fil.

„*Calendarul Săteanului*“, pe anul 1906, anul XV. prețul 50 fil.

Calendar pe anul comun 1906, anul CXIV, calendar cu litere cirile, cu un cuprins bogat de învățătură și petrecere. Prețul 40 fil.

Concurs. Devenind vacant stipendiul de K. 100 din fundațiunea „Dobăca“, Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, publică concurs pentru conferirea acestui stipendiu, la care sunt îndreptățiți a concura tineri români, ce frecventează vre-o școală din patrie, preferiți fiind — în sensul dispozițiilor testamentare — tinerii români de pe teritoriul fostului comitat Dobăca. Cererile pentru acest stipendiu au să se înainteze comitetului central al Asociațiunii în Sibiiu (Nagyszeben) strada Norii Nr. 6, cel mult până la 15 Decembrie a. c. prevăzute cu următoarele documente: a) atestat de botez, b) testimoniu de pe anul școlar 1904/5, c) aiestat de paupertate. Cererile întrate după 15 Decembrie n. a. c., nu se vor considera. Sibiiu, din ședința comitetului central al Asociațiunii, ținută în 10 Noembrie 1905. *Iosif Sterca Șuluțu*, președinte; *Ioan I. Lăpădatu*, secretar substituit.

Concurs.

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresți din **Zimbru** (inspectoratul Halmagiutui), devenită în vacanță în urma penzionării învățătorului Nicolae Maci, se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă „Bis. și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. Salar în bani din cassa cultuală 600 cor. 2. Spese de conferință 20 cor. 3. Curatoratul școlii 20 cor. 4. Lemne focului 48 care, din care este a se încălzi și școala 5. Scripturistica în natură. 6. Dela înmormântări unde va fi poftit și alte funcțiuni cantonale 1 cor. 7. Locuința acomodată cu 2 chilii, cuină și cămară, grajd și grădină. 8. Cvin-cvenalul după împlinirea alor 5 ani de serviciu prestat în comună.

Doritorii de a ocupa acest post sunt poftiți ca recursurile lor ajustate cu toate documentele prescrise în „Regulament și Statutul Organic“ și adresate comitetului parohial se le susțearnă până la termenul susindicat, subscrisului inspector școl. în Halmagiu (Nagyhal-magy), și ca să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare în s. biserică din Zimbru spre a-și arăta desteritatea în cântări și tipic făcându-se astfel cunoscut poporului.

Din ședința comitetului parohial din Zimbru ținută la 30 Oct. (2 Noemv.) 1905.

Valeriu Cristea

președ. com.

Nicolae Maci

not. com.

In conțelegere cu mine: *Cornel Lazar* protop. ins. școl.

— □ —

1—3

Pentru îndeplinirea parohiei (a doua) vacante din **Soborșin** prin aceasta se escrie concurs cu termen de recurgere de **30 zile** dela prima publicare în Organul diecezan „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. 4 jughere de pământ, cu venit anual de circa 80 cor. 2. Ștolele obicinuite, 3. birul, câte o măsură de cucuruz sfârmat dela fiecare număr de casă 4. Intregirea dotațiunii din vistieria statului 690 cor. 92 fil. respective 1490 cor. 92 fil.

Parohia este de clasa I-a dar în lipsa recurențelor cvalificați pentru aceasta clasă se vor admite și cei cu cvalificațiune de cl a II-a.

Recurenții se avizează, ca recursurile lor ajustate conform lit. a) și respective b) a §-lui din Regulamentul pentru parohii și adresate comitetului parohial din Soborșin să le susțearnă P. O. Oficiu pprezbiteral în M. Radna, iar dânsi cu stricta observare a dispozițiilor §-lui 18 din acelaș regulament să se prezinte în s. biserică din Soborșin pentru a-și arăta desteritatea în cele rituale și omiletice.

Comitetul parohial

In conțelegere cu: *Procopie Givulescu* protoprezviter.

□ —

1—3

Pentru postul capelaniei sistemisat pe lângă veterarul paroh Moisie Papp din **Nimaesti**, escriinduse concurs încă și în anii 1903, 1904 și neputându-se îndeplini la dorința atât a poporului cât și a comitetului parohial, pentru acest post capelaniei se escrie a 3 oară concurs nou cu termen de alegere pe Duminecă **18/31 Decembrie** a. c. pe lângă beneficiile împreunate cu acest post și anume:

1. Venitele din 2 intravilane parohiale. 2. Două zeci holde catrastale pământ parohial. 3. Dela 150 case bir câte una măsură cucuruz sfârmat și venitele din stole, care toate computate la olaltă fac peste 1000 cor. care beneficii se vor împărți în două cu parohul, ear

pentru cvartir acomodat se va îngriji comuna bisericească.

Doritorii de a ocupa acest post au a-și trimite petițiunile P. On. Oficiu protopopesc al Beiușului în Răbăganii până la 17/30 Decembrie ajustate cu documentele ce se recer la o parohie de a III cl. eară până la ziua alegerii a se prezintă în vre-o Duminecă sau sârbătoare la s. biserică din Nimaiești pentru a-și arăta desteritatea în afacerile bisericești.

Dat, în ședința comitetului parohial ținută la 16/29 Octomvrie 1905.

Comitetul parohial.
Gavril Popoviciu
not. comit.

În conțelegere cu: *Elia Moga* protopopul Beiușului.
—□— 2—3

Pria rezoluțiunea Ven. Consistor dto 13/26 Oct. a. c. Nr. 4440/1905 decretându-se sistemizarea capelăniei temporale pe lângă deficientul paroh Ioan Damșa din **Seceani** (ppresb. Timișorii) pentru indeplinirea acesteia se escrie concurs cu termin de **30 de zile** dela prima publicare în organul diecesan „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: $\frac{1}{2}$ sesiune parohială, $\frac{1}{2}$ bir parohial, $\frac{1}{2}$ din venitele stolare uzuat, $\frac{1}{2}$ din intravilanul parohial. Contribuțiunea după beneficiu are s'o supoarte alesul. Parohia nu dispune de casă parohială, dezi alesul are să se îngrijească de cortel pe sepele proprii.

Dela recurenți se cere cualificația prescrișă pentru parohii de cl. I. în Ș-ul 15 lit. a) a Regulamentului pentru parohii și vor avea să-și înainteze recusele ajustate cu documentele originale la P. O. oficiu ppresbiteral n Timișoara-Fabric; și să se presinte cu observarea Ș-ului 18 din susatinsul Regulament în s. biserică d'aici spre a-și arăta desteritate omiletică și rituală.

Se observă, că alesul va avea să provadă și catehizarea la școala de băeți și la cea de fete — fără a aștepta remunerațiune.

Dat din ședința comitetului parohial ținută în Seceani la 6/19 Noembrie 1905.

Comitetul parohial.

Cu consensul ppresbitorului *Dr. Tr. Puticiu* m. p.
—□— 2—3

Pentru ocuparea postului de capelan lângă deficientul preot Iosif Lăzărescu din **Gruin**, tractul Belințului, se escrie concurs cu termin până la **21 Noembrie** v. a. e.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. Jumătate din sesiunea parohială de 23 jugere. 2. Jumătate din venitele stolare uzuat. 3. Jumătate din întregirea dela stat așa însă, ca și dânsul să împartă congrua sa în doauă cu parohul.

Reflectanții, petițiile au să le instrueze conform Statutului Organic și regulamentelor în vigoare și în terminul concursual să le adreseze, pe calea oficiului protoprezbiteral din Belinț (Bélincz, Temes megye), comitetului parohial din Gruin, având a se prezintă într'o Duminecă sau într'o sârbătare în sf. biserică de aici, spre a și arăta desteritatea în cântare și tipic, eventual în oratorie și în oficiul dumnezeesc.

Gruin, în 1/14 Noembrie 1905.

Comitetul parohial

În conțelegere cu mine: *Gerasim Sârb* protoprezbiter.
—□— 3—3

Calendarul diecezan pe anul comun 1906.

In editura tipografiei diecezane gr.-or. române a Aradului e deja gata și se poate avea și procura atât dela administrațiunea tipografiei diecezane, strada Révay Nr. 10, cât și dela librării, cu prețul de 40 fileri.

La comande peste 10 exemplare 20% rabat expedate franco.

Se estinde pe 15 coale tipar garmond și cuprinde afară de partea calendaristică, calendar economic, șematismul mitropoliei gr.-or. rom. în general și al diezezei Aradului în special, cronologia pe anul 1906, sârbători și alie zile schimbăcioase, posturile, anotimpurile etc. Genealogia caselor domnitoare, târgurile din Ungaria și Ardeal, instrucțiuni postale și telegrafice etc. iar în partea literară:

Datini și obiceiuri la nuntă, de Petru Vancu. Din bătrâni de Maria Cioban. Din luptele vieții de I. Groșorean. Românce dela Grivița de V. Alexandri. Cine a adus sărăcia în lume de Leon Tolstoi. Podul înalt de St. O. Iosif. Insula șerpilor de Carmen Sylva. Cine-i Nuhăm? de Th. D. Speranță. Boerașul de I. Pop Reteganul. Cântec de Maria Popovici. O zi de Duminecă la sate de P. Popa. Doine și Hore de Vasilie Sala. Povestiri de Gh. Tulbure, Plugarii de Octavian Goga. Din viața noastră de Petru E. Papp. Economie: Cultura cânepei, Protejarea paserilor, Sfaturi economice, Sentințe, glume și anecdote. Inserate și reclame

Il recomandăm cu multă căldură tuturor omenilor cu carte, căci în calendarul acesta pe lângă preț de 40 fileri află și o carte de lectură prețioasă și plăcută.

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada József főherceg-út Nr. 1.

(lângă „Victoria“).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care căuză îl recomandăm deosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuit.

3—52